

VERGİCİNİN DÜNYASI

CİHAT ÇETİNKAYA

Liradan 5 sıfır atalım mı?

Bundan tam bir yıl önce bu köşede bir yazım yayınlanmıştı. İzleyenler hatırlayacaktır, yazımın başlığı "Liradan üç sıfır atalım mı?" idi. Aradan tam tamına 365 gün geçti ve Türkiye'de siyasetin kısır döngüsü, yıl sonu yaklaşırken tüm siyasetçiler yeniden sıfır atma tartışmasına girdiler. Siyasetin ne düşündüklerini bilemem, ancak Amerika'daki öğrencilik yıllarımda İsrail'in yıllardır para birikiminden sıfır atma operasyonuna girişmesine duyduğum ilgi nedeniyle, İsrail'i ekonomi harcamasıyla böyle bir operasyonun yapılma şartlarını sormuş ve başarılı olabilmeyen yöntemlerini öğrenmek istemiştim. Koltuğumun altına kitaplar sıkıştırıp onları okuduktan sonra tartışma ortamına girmiş ve Türkiye geçeceğinden hareketle bizim doğal şartlarımızda operasyonun olabirliğini ve başarı ihtimalini değerlendirmiştim. 1980'li yılların son dönemlerinden düşündüklerimizin 1990'ın ikinci yarısında tartışılıyor olması bizce ülkede gecikmişliği ve kaybolan yılların ifadesinden başka birşey değil. Bu haftaki konumun tekrar Türk Lirası'ndan bilmem kaç sıfır atılması olmasının nedeni, hiç olmazsa kamuoyuna, ister üç sıfır atılsın, ister beş sıfır atılsın ancak bu para operasyonunun başarısı için 31.12.1996 tarihine kadar ivedi olarak para piyasalarında, borsalarda ve bürokraside yapılması gereken işler ile alınması şart olan tedbirler konusunda bazı ipuçları sunmaktadır. Olur ya bu yazdıklarımızı siyasetler ciddiye alıp bu liradan sıfır atma işinin, bir şovdan ziyade ekonomi için ciddi bir iş olduğunu anlarlar. Sayfalarca yazmak yerine ana başlıklarıyla böyle bir operasyonun yapılması için asgari düzeyde zorunlu düzenlemeler şunlardır:

- 1- Merkez Bankası öncelikle siyasi otoriteden soyutlanmalı ve özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır. Buna paralel olarak, Merkez Bankası'nın siyasi istikrarsızlıklara ve karışmalara imkan yaratan hükümete borç verme işlemine son verilmelidir.
- 2- Alınacak tedbirlerle hükümetlerin "Denk Bütçe" politikası izlemesi zorunlu hale getirilmeli, program bütçe uygulaması ve havuz sistemi siyasi istikrarın bir göstergesi haline gelmelidir.
- 3- Dış ticarete tam serbesti sağlanmalı, sınırlamacı ve yasağcı politikalar terk edilmelidir.
- 4- Denk bütçe politikası izlenebilir.

mesisi için vergi gelirlerinin artırılması ön şarttır. Bunun için 1980'li yıllarda başlatılan verginin tabana yayılması, belge düzeninin oturtulması ve vergilendirilmeyen kazançların vergilendirilmesi çalışmaları gözden geçirilmeli, vergi suçlarının "Ceza Kanunu" kapsamında alınması için toplumsal mutabakat çerçevesinde hukuki düzenlemeler yapılmalı, vergi yargısı idari yargının organı kurulmalı, vergi idaresinin yeniden yapılması çalışmaları gözden geçirilerek hücreden vücuda iletişim sağlayan bir sisteme gidilmeli, görev-yetki-sorumluluk üçgeni vergilemede (S-T) kuralına paralel olarak idari yapıya yerleştirilmelidir.

5- Vergi mevzuatımızda enflasyon muhasebesine imkan veren yasal düzenlemeler yapılmalı ve yeniden değerlendirme tüm aktif değerleri kapsayacak şekilde hayata geçirilmelidir.

6- Hangi KİT'lerin ne zaman ve nasıl özelleştirileceği konusunda ciddi etüdlerin yapılması gerektiğinden hareketle, özelleştirilmesi veya tasfiyesi mümkün olmayan KİT'lerde ilk liberalleşme ve özerkleştirme çalışmalarına ağırlık verilmeli, bunların özel sektör kuruluşları ile rekabet edecek duruma gelmeleri için yöneticilerine yetki verilmeli ve desteklenmelidir.

7- Küçük tasarrufların finansal sektör içerisine çekilebilmesi için bankacılık sektöründe liberalizasyona gidilerek tam rekabet ortamı sağlanmalıdır. Ayrıca batı dünyasında önemli bir yer tutan ve bankalar gibi çalışan konut birlikleri kurularak konut kooperatifliği uygulamasına yeni bir yön verilmelidir.

8- Sermaye piyasası ve döviz piyasasının istikrarı için tahvil ve hisse senetleri dışında option, future, swaps vb. mali enstrümanlarının kullanımı yaygınlaştırılarak finansman piyasasına girmeleri sağlanmalıdır.

9- Türkiye'de son on yıldır tartışması yapılan "Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının Tek Çatı Altına Toplanması" projesi hayata geçirilerek, Emekli Sandığı, SSK, ve Bağ-Kur'un kaynakları tamamen özerk bir çatı altında birleştirilmelidir. Burada sayılan ya da sayılmamış ancak yapılması ülkenin geleceği için elzem olan bir dizi ekonomik, sosyal ve siyasal kararın uygulamaya geçilmesinden sonradır ki, adı ne olursa olsun yeni para birimi ekonomiyeye enjekte edilecektir. Bu işlem esnasında göz önünde tutulacak önemli noktalar aşağıda özetlenmiştir:

Lütfen 12. sayfaya bakınız

Liradan atmışken 5 sıfır atalım...

4. KASIM-19

Refahiyol kurmaylarının üzerinde çalıştıkları Yeni Lira konusunda kamuoyunda tartışmalar sürerken, Türk Lirası'ndan üç ya da beş sıfır atılmasının Türkiye'nin problemlerine çözüm olamayacağını savunan Mali Müşavir Cihat Çetinkaya, bu para operasyonunun başarısı için, 31 Aralık 1996 tarihine kadar ivedi olarak para piyasalarında, borsalarda ve bürokraside yapılması gereken 12 maddelik tedbirleri sıraladı. Merkez Bankası'nın siyasi otoriteden soyutlanıp özerk bir yapıya kavuşturulmasını, alınacak tedbirlerle hükümetlerin "Denk Bütçe" politikası izlemesinin zorunlu hale getirilmesini, bankacılık sektöründe liberalizasyona gidilmesini öneren Çetinkaya'nın bu konudaki ayrıntılı yazısını sayfa 11'de bulabilirsiniz.

Liradan 5 sıfır atalım mı?

Baştarafı 11 sayfa

a- Döviz rezervleri maksimum seviyelerde olmalıdır
b- Yeni para konvertibl olmalı ve bu durum Merkez Bankası'nca garanti edilmelidir.

c- Yeni lira, yabancı paralara göre daha fazla ödüllendirilmeli, bunun içinde mevduat munzam karşılıkları, likidite oranları, krediler üzerindeki fon kesintileri ve vergiler asgari seviyelere indirilmelidir.

d- Piyasaya enjekte edilecek yeni lira arzına bir üst sınır getirilmeli ve fiyat istikrarı sağlanıncaya kadar limit üstünde yeni para piyasaya verilmemelidir.

e- Mevcut Türk Lirası ile yeni liranın değişimi için konulan süre mümkün olduğunca kısa olmalı ve değişim ile birlikte yaygınlaştırılmalıdır. (Burada kastedilen paranın dolaşım hızının artırılması değildir. Böyle bir uygulama enflasyonu artırıcı etkide bulunacaktır.)

f- Yeni lira güçlü bir yabancı paraya endekslenerek asgari o para kadar güçlü olduğu imajı yaratılmalı ve yeni paranın bankacılık sistemi içerisinde tutulması için tedbirler alınmalıdır. Bunun için yeni para cinsinden mevduata verilecek faiz yüzde 10 civarında tutulabileceği gibi tüm alacaklı faizleri yüzde 15 civarında yeniden tesbit edilebilir.

g- Çalışanların ücretlerinin aylık ödenmesi yerine haftalık veya 15 günlük dilimlerde ödenmesi yoluna gidilerek, banka sistemi içerisinde para tutulmasına yönelik tedbirler alınmalı, çek para kullanımını yaygınlaştırılmalıdır. Buna ilave olarak kredi kartı kullanımında banka hesaplarında belirli limitler dahilinde para bulundurulması zorunluluğu getirilmelidir.

Serbest piyasa ekonomisi uygulamasının en önemli sonucu, direkt kontrol teknikleri yerine, piyasa kökenli tedbirlerin kullanılarak sistemi kontrol etmesidir. Kamu otoritesinin direkt müdahaleci tavrı, rekabeti kırıcı, sistemi köreltilici ve piyasayı tahrip edici özellikler taşımaktadır. Oysa yapılması gereken iktisadi ve mali piyasaların serbest bırakılması ve özel sektörün ön plana çıkartılmasıdır. Bu nedenle Türk Lirası'ndan beş sıfır silinmesinden önce bu reformu destekleyecek önlemlerin uygulamaya konulması gerekmektedir.